

**ARBETSLIVS- OCH
JÄMSTÄLLDHETSUSKOTTETS
UTLÅTANDE 16/2004 rd**

**Regeringens proposition med förslag till lag om
pensionsstöd till vissa långtidsarbetslösa**

Till social- och hälsovårdsutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 5 oktober 2004 en proposition med förslag till lag om pensionsstöd till vissa långtidsarbetslösa (RP 183/2004 rd) till social- och hälsovårdsutskottet för beredning och bestämde samtidigt att arbetslivs- och jämställdhetsutskottet ska lämna utlåtande till social- och hälsovårdsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- biträdande avdelningschef Tuulikki Haikarainen, regeringsråd Pasi Koskinen och överin-

- spektör Carita Wuorenjuuri, social- och hälsovårdsministeriet
- lagstiftningsråd Pasi Järvinen, arbetsministeriet
- direktör Helena Pesola och försäkringssekreterare Liisa Ritakallio, Folkpensionsanstalten
- överdirektör Matti Heikkilä, Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården
- jurist Minna Levander, Pensionsskyddscentralen
- biträdande byråföreståndare Mika Salo, Esbo arbetskraftsbyrå
- riksdagsledamot Ilkka Taipale.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslås att långtidsarbetslösa som är födda 1941—1947 och så gott som oavbrutet har varit arbetslösa sedan den 1 januari 1992 i stället för arbetsmarknadsstöd ska få rätt till pensionsstöd. Avsikten är att pensionsstödet, som till sitt belopp motsvarar folkpensionen och det arbetspensionsskydd som personen tjänat in fram till den 31 december 2004, ska betalas fram till dess att personen fyller 62 år.

Den som får pensionsstöd har också rätt till barnförhöjning och till bostadsbidrag enligt lagen om bostadsbidrag för pensionstagare.

Efter pensionsstödet har personen fr.o.m. 62 års ålder rätt till ålderspension enligt arbetspensionslagarna och folkpensionslagen. Ålderspensionen förtidsminskas inte. I propositionen ingår också ett förslag till ändring av inkomstskattelagen.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2005 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagarna avses träda i kraft den 1 maj 2005.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Med hänvisning till propositionen och övrig utredning finner utskottet förslaget behövligt och lämpligt. Utskottet tillstyrker lagförslaget utan ändringar.

Utskottet finner förslaget mycket viktigt och välkommet. Långtidsarbetslösa som är födda 1941—1947 och så gott som oavbrutet har varit arbetslösa sedan den 1 januari 1992 ska ha rätt att få pensionsstöd. För dessa äldre långtidsarbetslösa innebär förslaget att de får pensionsstöd som är ett mer bestående bidrag än arbetsmarknadsstödet och beroende på deras yrkeshistoria också ekonomiskt sett en aning bättre. De behöver inte längre vara arbetssökande och befrias därmed från frustrerande, återkommande anmälningar på Arbetskraftsbyrån. Samtidigt får Arbetskraftsbyråerna bättre resurser för att serva de arbetslösa som har bättre möjligheter att få jobb.

Avgränsning av målgruppen

I juni 2003 fanns det enligt propositionen 31 200 långtidsarbetslösa som fyllt 55 år. Av dem hade cirka 14 000 fått arbetsmarknadsstöd i mer än ett år. Av de långtidsarbetslösa hade 12 582 varit arbetslösa i minst tio år och fått arbetsmarknadsstöd utan avbrott det senaste året. Av dem var ungefär 3 900 födda mellan 1941 och 1947. De flesta av dem var födda i slutet av 1940-talet.

I augusti 2004 var cirka 280 500 personer arbetslösa. Av dem hade 74 100 personer varit långtidsarbetslösa i över ett år. Siffrorna inkluderar inte de som var föremål för Arbetskraftsförvaltningens åtgärder, cirka 81 000 personer. I september 2004 kunde cirka 29 procent av de långtidsarbetslösa hänföras till denna kategori.

Arbetskraftsförvaltningens resultatmål gäller numera s.k. omfattande långtidsarbetslöshet, vari ingår dels de som har varit arbetslösa över ett år, dels återkommande arbetslösa, personer som blir arbetslösa efter åtgärder och de som får åtgärder flera gånger. I resultatmålen för 2005 ingår att sänka den strukturella arbetslösheten så

mycket att den omfattande långtidsarbetslösheten i hela riket omfattar högst 160 000 personer.

En enkät från i våras bland föreståndarna för Arbetskraftsbyråerna visar att föreståndarna anser ungefär 26 procent av de långtidsarbetslösa vara arbetsoförmögna. I statsbudgeten för i år har det avsatts medel för stöd till Arbetsförmågan hos 5 000 långtidsarbetslösa för att deras förutsättningar att få pension ska kunna utredas. I budgeten för nästa år har medel avsatts för 6 000 långtidsarbetslösa. Dessa s.k. ELMA-utredningar har gjorts sedan 2001 och resultatet har varit att några tusen långtidsarbetslösa har fått invalidpension. Processen är både långsam och tungrodd och hjälper inte alla som de facto är oförmögna att utföra arbete, eftersom de inte kan påvisas den typen av men eller skada som enligt tillämpningsreglerna för Arbetspensionslagstiftningen klassificerar dem som arbetsoförmögna.

I sitt utlåtande (AjUU 4/2003 rd) om budgetpropositionen för 2004 skyndar Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet på en särlagstiftning om pensionsmöjligheter för handikappade äldre långtidsarbetslösa. I utlåtandet påpekar utskottet att en betydande del av de som har det allra sämst ställt bland de långtidsarbetslösa själva hör till de stora ålderskullarna och därför inte kan utgöra någon Arbetskraftsreserv när de stora ålderskullarna pensionerar sig. Det krävs stora personella resurser för pensionsutredningar samt handläggning av pensionsansökningar och överklaganden vid avslag. Dessutom behövs det en hel del anslag för bl.a. utlåtanden från utomstående läkare. Om de som de facto är arbetsoförmögna kunde pensionera sig med hjälp av särlagstiftning kan anslagen och de personella resurserna i stället användas mer rationellt för att ge Arbetsförmögna arbetslösa bättre möjligheter att hävda sig på Arbetsmarknaden. Utskottet ansåg i utlåtandet att kriterierna för pensionering utöver handikapp kunde omfatta 55 års ålder och utdragen arbetslöshet. Då skulle denna pensionering av engångskaraktär i första hand gälla

personer som marginaliserades under den ekonomiska krisen på 1990-talet.

Utskottet upprepar sina synpunkter i utlåtandet och anser att det aktuella lagförslaget inte täcker in alla äldre långtidsarbetslösa som marginaliserades under den ekonomiska krisen och som enligt utskottets uppfattning bör kunna omfattas av pensionsstödet. Det är viktigt att effekten av lagförslaget noga följs upp och att beslutet i förekommande fall kompletteras med lämpliga åtgärder, påpekar arbetsmarknads- och jämställdhetsutskottet.

De äldre personer som länge varit arbetslösa och som inte kommer att omfattas av pensionsstödet bör ägnas extra uppmärksamhet vid servicecentralerna för arbetskraften och arbetskraftsbyråerna samtidigt som det vidtas åtgärder för att de ska ELMA-utredas. I ett multidisciplinärt samarbete mellan olika myndigheter bör det sökas individuella sysselsättningslösningar för den som enligt pensionsutredningarna inte kan få invalidpension.

Vem förlorar på systemet?

Det är viktigt att lagen om pensionsstöd tillämpas så långt som möjligt utan att det uppstår grupper av förlorare påpekar utskottet. Utskottet vill särskilt uppmärksamma villkoret i 1 § att en person måste få arbetsmarknadsstöd och vara långtidsarbetslös den 31 december 2004 för att få pensionsstöd.

En liknande begränsning ingick i en lag från 2002 där invalidpension var kopplad till att pensionstagaren skulle få arbetslöshetsdagpenning eller utbildningsstöd den 1 januari 2000. Personer som inte just den dagen fick arbetslöshetsdagpenning eller utbildningsstöd, men i övrigt hade uppfyllt lagens villkor har upplevt att de blivit orimligt mycket åsidosatta. Enligt utskot-

tet är det angeläget att sådana situationer undanröjs och att ny lagstiftning i mån av möjligheter förebygger nya fall.

Hur ska personer med rätt att få pensionsstöd nås och kunna få hjälp med ansökningarna?

Enligt uppgifter till utskottet kommer Folkpensionsanstalten i januari 2005 att utreda vilka personer födda 1941—1947 som har fått arbetsmarknadsstöd under den föreskrivna perioden 2 000 eller 2 500 dagar. Efter utredningen skickar Folkpensionsanstalten ut ett brev till de berörda personerna med information om pensionsstödet. Med brevet följer också ett ansökningsformulär.

Det är av största vikt att lagen om pensionsstöd verkställs utifrån de berörda personernas perspektiv. I sitt samarbete bör myndigheterna dessutom se till att personerna får de utredningar som behövs för pensionsstödet och att alla presumtiva pensionstagare informeras för att kunna komma i åtnjutande av förmånen så snart som möjligt sedan lagen har trätt i kraft.

Utskottet påpekar att det kan vara svårt att genom brev påträffa alla som har rätt att få pensionsstöd eftersom adressuppgifterna kan vara bristfälliga eller en del vara bostadslösa. Myndigheterna måste enligt utskottet samarbeta och se till att alla som har rätt att få pensionsstöd kan spåras och få den personliga hjälp de behöver med att ansöka om pensionsstöd.

Utlåtande

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet anför

att social- och hälsovårdsutskottet beaktar det som anförts ovan.

AjUU 16/2004 rd — RP 183/2004 rd

Helsingfors den 27 oktober 2004

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Jukka Gustafsson /sd
vordf. Anne Holmlund /saml
medl. Tarja Cronberg /gröna
Sari Essayah /kd
Susanna Haapoja /cent
Anneli Kiljunen /sd
Esa Lahtela /sd
Pehr Löf /sv

Riikka Moilanen-Savolainen /cent
Markus Mustajärvi /vänst
Terhi Peltokorpi /cent
Leena Rauhala /kd
Paula Risikko /saml
Tero Rönni /sd
Jaana Ylä-Mononen /cent.

Sekreterare var

utskottsråd Ritva Bäckström.

AVVIKANDE MENING

Motivering

I utlåtandet om regeringens proposition med förslag till lag om pensionsstöd till vissa långtidsarbetslösa lyfter arbetslivs- och jämställdhetsutskottet fram många viktiga frågor. Under den ekonomiska krisen slogs tiotusentals arbetstagare ut på arbetsmarknaden och kan inte sysselsättas utan särskilda insatser. De är inte längre klienter inom arbetsförvaltningen eftersom äldre långtidsarbetslösa ofta de facto inte står till arbetsmarknadens förfogande. De komplicerade pensionsutredningarna och pensionsansökningarna ger upphov till onödig byråkrati och är frustrerande för de som måste genomgå processen. Utskottet har redan tidigare t.ex. i sina utlåtanden om budgetpropositioner, lyft fram situationen för handikappade och äldre långtidsarbetslösa. Om dessa personer inte kan få pension med hjälp av arbetsförvaltningens stödåtgärder är det enda rätta alternativet att erbjuda dem en mer permanent försörjning än bara arbetsmarknadsstöd.

ELMA-utredningarna ger bara en del av de långtidsarbetslösa ett positivt pensionsbeslut. Trots att något fler utredningar kommer att gö-

ras nästa år är det en stor grupp arbetslösa som är utslagna eller kommer att slås ut från arbetslivet som inte får invalidpension eller pensionsstöd. En enkät som i maj 2004 gjordes bland föreståndarna för Arbetskraftsbyråerna avslöjar att de räknar med att minst 30 000 personer bör få en mer permanent försörjning än bara utkomststöd för arbetslösa. Vid utfrågningen i utskottet kom en lång rad experter med liknande bedömningar. Den naturligaste lösningen vore att hela gruppen gås igenom på en och samma gång. Trots att utskottet i utlåtandet framhåller att effekten av lagförslaget måste följas upp noga och att beslutet i förekommande fall kan kompletteras är det osannolikt att frågan tas upp på nytt.

Förslag

På grundval av det ovanstående föreslår vi

att lagförslagets personkrets utvidgas så att lagen gäller alla de som inte längre de facto står till arbetsmarknadens förfogande av de orsaker som nämns i motiven till lagförslaget.

Helsingfors den 27 oktober 2004

Markus Mustajärvi /vänst
Sari Essayah /kd
Leena Rauhala /kd